Eduskunnan lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 217/2022 vp)

Lakivaliokunnan puheenjohtaja on 10.01.2023 käydyn kuulemisen yhteydessä pyytänyt lisälausuntoa esitettyihin kysymyksiin.

Pakkokeinolaki

4 luku Yhteydenpidon rajoittaminen

2 § Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö ja valvonta

Lakivaliokunnan kuulemisessa 10.01.2023 käydyssä keskustelussa otettiin kantaa Hallituksen esityksen kirjauksiin yhteydenpidon rajoitusten edellytyksistä ja valvonnasta. Kuulemisessa lausuttua halutaan täsmentää seuraavilta osin:

Helsingin käräjäoikeus otti omassa lausunnossaan kantaa hallituksen esityksessä mainittuun, erityisen painavista syistä määrättyyn yhteydenpidon rajoitukseen, joka olisi voimassa enintään 60 päivän ajan ja tämän jälkeen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä enintään 30 päivää kerrallaan. Käräjäoikeus vastustaa erillisen uuden määräajan asettamista, kun nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa yhteydenpidon rajoitusten saattamisen tuomioistuimen tutkittavaksi kahden viikon välein.

Nykykäytännössä varsinkin laajoissa ja pitkäkestoisissa esitutkinnoissa, vangitsemisen ja samassa yhteydessä yhteydenpidon rajoitusten tarve, on useasti tullut tuomioistuimen harkittavaksi kahden viikon välein, jos tutkintavanki on halunnut oikeuttaan käyttää. Nykyinen käytäntö on poliisin mielestä ollut oikeudenmukainen tutkintavangin perusoikeuksien kannalta, kun harkinta yhteydenpidon rajoittamisen sisällöstä ja laajuudesta on tuomioistuimella. Sinänsä on ymmärrettävää, että yhteydenpidon määräaikaan on otettu kantaa hallituksen esityksessä, mutta käytännössä 60 päivän määräaika voi tuoda haasteita esitutkintoihin. Jos määräaika halutaan asettaa, tulisi sen olla ensimmäisen harkinnan osalta pidempi kuin 60 päivää, enintään kuitenkin 120 päivää.

Erityisesti laajoissa huumausainerikostutkinnoissa, jotka kestävät usein useita kuukausia, (pystytään) joudutaan organisaation eri tekijöitä vangitsemaan eri vaiheissa esitutkintaa. Ensimmäisen ja viimeisen vangitun välillä voi ajallisesti olla useiden viikkojen, jopa kuukausien ero. Siitä huolimatta yhteydenpidon rajoituksia joudutaan harkitsemaan läpi koko esitutkinnan suhteessa toisiin rikoksista epäiltyihin, joista osa voi olla jo tutkintavankina ja osa edelleen vapaana. Näin ollen käytännössä olisi mahdollista, että ajallisesti ensimmäisen vangitun osalta 60 päivän määräaika olisi jo käytetty, kun viimeisen vangitun osalta määräaika olisi vasta harkinnassa. Lopputuloksena olisi yhteydenpidon rajoitusten osittainen purkaminen, joka saattaisi vaarantaa koko esitutkinnan.

Yleisesti ottaen täydet yhteydenpidon rajoitukset koko esitutkinnan ajan ovat harvinaisia pitkissä esitutkinnoissa. Yleensä tarve täydelle yhteydenpidon rajoitukselle on varsinkin esitutkinnan alkuvaiheessa, niin kuin hallituksen esityksessäkin todetaan. Käytännössä yhteydenpidon rajoituksia puretaan vaiheittain esitutkinnan jatkuessa ja yleensä tutkintavanki saa olla vähintään valvotusti yhteydessä lähiomaisiinsa jossain vaiheessa tutkintavankeutta. Tätä valvottua yhteydenpitoa on suoritettu usein poliisin toimesta.

Kuulemisessa otettiin kantaa myös yhteydenpidon rajoitusten valvontaan. Esitutkintaviranomaiset eivät missään nimessä halua kokonaisvastuuta yhteydenpidon rajoitusten valvonnasta tutkintavankeuden ajalta. Ehdotetaan, että edellä mainituissa esitutkinnoissa, joissa yhteydenpidon rajoitusten tarve on suuri, valvottua yhteydenpitoa *voisi suorittaa* esitutkintaviranomaisen toimesta myös tutkintavankiloissa, jos tuomioistuin on vangitsemispäätöksessään oikeuttanut valvonnan. Tältä osin kannatetaan Helsingin käräjäoikeuden lausunnossa esitettyjä Pakkokeinolain 4 luvun muutosehdotuksia:

Pakkokeinolain 4 luvun 2 §:n 1 momentti:

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo estetään sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista. *Tuomioistuin voi samalla määrätä, että yhteydenpito sallitaan ainoastaan valvottuna.*

Pakkokeinolain 4 luvun 4 §:ään tulee lisätä uusi 2 momentti:

Tuomioistuin voi määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista valvottuna siten, että esitutkintaviranomaisella on oikeus etäyhteydellä tai vankilan tiloissa kuuntelemalla, katselemalla tai muulla tuomioistuimen määräämällä tavalla tarkkailla tutkintavangin yhteydenpitoa.

10 luku Salaiset pakkokeinot

3 § Telekuuntelu ja sen edellytykset

Hallituksen esityksessä esitettyjä lisäyksiä telekuuntelun perusterikoslistaukseen on pidettävä kokonaisuudessaan kannatettavina. Kuulemisessa esitetyn mukaan telekuunteluperusterikoksia koskevaan luetteloon tulisi lisätä myös *törkeä varkaus.*

Nykyisellään telekuuntelu on mahdollista mm. törkeän vahingonteon (4 kk - 4 v.), törkeän petoksen (4 kk - 4 v.) ja törkeän kätkemisrikoksen (4 kk - 4 v.) perusteella. Perustelistaan nyt esitetyn törkeän ampuma-aserikoksen rangaistusasteikko on 4 kk - 4 vuotta vankeutta. Myös törkeän varkauden rangaistusasteikko on 4 kk - 4 vuotta.

Törkeän vahingonteon, kätkemisrikoksen ja petoksen suojeluobjektina on pääasiassa pelkkä omaisuus, mutta törkeässä varkaudessa suojeluobjektina on osaltaan perustuslaissa taattu kotirauhan suoja. Törkeässä varkaudessa yhtenä ankaroittamisperusteena on murtautuminen asuttuun asuntoon. Lisäksi sen ankaroittamisperusteena on rikoksen kohdistuminen avuttomaan uhriin ja varsin yleinen tekotapa onkin varkauden kohdistuminen iäkkääseen, yksin asuvaan henkilöön tämän kodissa. Tällainen varkaus loukkaa kotirauhaa ja on omiaan herättämään erityistä turvattomuuden tunnetta, varsinkin koska se voi johtaa väkivaltaan (törkeää varkautta koskeva HE 66/1988, s.38).

Törkeään varkauteen syyllistyvä ei voi samalla syyllistyä samaan omaisuuserään kohdistuvaan kätkemisrikokseen laissa olevan rajoitussäännöksen perusteella. Nykylainsäädännön mukaan telekuuntelua voidaan kohdistaa törkeän varkauden esitutkintakokonaisuuksissa henkilöihin, jotka ottavat vastuulleen omaisuusrikoksen rikoshyödyn hallinnan tai säilytyksen, mutta ei henkilöihin, jotka syyllistyvät itse alkurikokseen, jossa kyseinen omaisuus tosiasiallisesti anastetaan.

Erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden törkeissä omaisuusrikostutkinnoissa on havaittu, että toiminta on usein ulkomailta johdettua. Organisaatioilla on selkeä rakenne ja eri henkilöillä eri roolit toiminnassa. Tyypillisesti eri henkilöt tekevät varsinaisen anastusrikoksen, esimerkiksi murtautumalla asuntoon tai liiketilaan, kuin ne, jotka säilyttävät tai salakuljettavat anastetun omaisuuden maasta. Tapauksissa, joissa asuntoon tunkeudutaan valehenkilöllisyyden turvin, esimerkiksi esiintyen poliisina, palomiehenä, huoltomiehenä tms. asianomistaja on usein iäkäs ja sairas vanhus. Riski henkilövahinkoihin on tällaisessa rikollisuudessa suuri ja voi joka tapauksessa vaikuttaa asianomistajaan koko loppuelämän ajan. Rikosten selvittämiseksi ja ennalta estämiseksi, (katson) katsotaan että telekuuntelun mahdollistaminen myös törkeissä varkauksissa mahdollistaisi rikosten ennalta estämisen ja selvittämisen sekä mahdollisen rikoshyödyn takaisin saamisen. Lisäksi se olisi linjassa nykyisen lainsäädännön törkeän kätkemisrikoksen kanssa, joka on yleensä törkeän varkauden jälkikäteinen osateko.

Rikostarkastaja Kimmo Sainio

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 12.01.2023 klo 15:22. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi Poliisikomentaja Lasse Aapio